

Пасічник А.В.,

здобувач Інституту держави і права
імені В.М. Крещького НАН України

КЛАСИФІКАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРАВОЗДАТНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ПРИВАТНОГО ПРАВА

Численні фактори, котрі впливають на правоздатність, зумовлюють існування різноманітних її класифікацій. Однак їх автори переважно досліджували лише окремі підстави класифікації вказаних понять, а тому на сьогодні практично не існує єдиної узагальненої системи критеріїв поділу правоздатності. Проте, принципи системності і комплексності побудови законодавства категорично вимагають від науки адміністративного права створити теоретичну модель адміністративної правоздатності, обов'язковим елементом якої має бути вчення про її класифікацію. Тому метою цього дослідження є розробка критеріїв класифікації адміністративної правоздатності юридичних осіб приватного права, як елементу роботи щодо проведення класифікації адміністративної правоздатності всіх суб'єктів адміністративного права.

Як правило, адміністративну правоздатність класифікують за колом правовідносин у рамках галузі. За вказаним критерієм виділяються такі види спеціальної адміністративної правоздатності: податкова, реєстраційна, ліцензійна, патентна, митна, статистична, кадрова, санітарно-епідеміологічна, екологічна, протипожежна, а також правосуб'єктність у сфері бухгалтерського обліку і фінансової звітності, охорони праці, обігу цінних паперів, стандартизації і сертифікації, метрології тощо.

Напевне, внаслідок перманентної зміни законодавства, за вказаним критерієм неможливо виділити вичерпний чи, принаймні, постійний перелік видів адміністративної правоздатності. Також слід зазначити, що найменування вказаних видів правоздатності спеціальними не відповідає критерію, за яким їх

виділяють. Таким критерієм слугує предмет суспільних відносин, з приводу яких здійснюється правове регулювання. Отже, вважаємо більш доцільним іменувати такі види адміністративної правоздатності предметними.

Варто наголосити, що практично всі види предметної адміністративної правоздатності притаманні кожній юридичній особі приватного права. Тобто існують права та обов'язки, характерні для всіх без виключення юридичних осіб приватного права. А це означає, що є певне коло предметних адміністративних правоздатностей, котрі характерні для всіх видів юридичних осіб. Їх сукупність можна назвати загальною адміністративною правоздатністю. До неї належать як мінімум: транспортна, енергетична, енергозберігаюча, статистична, протипожежна, податкова, санітарно-епідеміологічна, реєстраційна, кадрова, екологічна правоздатність, а також правоздатність у сферах бухгалтерського обліку і фінансової звітності, охорони праці, оборони, обов'язкового державного соціального страхування, тощо. До речі, у цей же перелік слід додати і деліктну адміністративну правоздатність, якій останнім часом приділялась значна увага дослідниками адміністративної відповідальності. Вона є предметною адміністративною правоздатністю і частиною загальної.

Законодавство України передбачає існування різних видів юридичних осіб, які відрізняються за метою свого існування. І саме мета обумовлює їх предмет діяльності та організаційно-правову форму. До них можна віднести: професійні спілки, громадські організації, релігійні організації, кредитні спілки, товарні біржі, фондові біржі, саморегульовані організацій професійних учасників фондового ринку, недержавні пенсійні фонди, промислові палати, об'єднання співвласників багатоквартирного будинку, благодійні організації, тощо.

Саме мета існування наведених суб'єктів визначає коло державних органів, з якими юридична особа буде вступати у адміністративно-правові відносини у процесі функціонування, а також предмет такої взаємодії. Причому останній буде неповторним для кожного з видів перерахованих суб'єктів права. А тому кожен з них має специфічний обсяг адміністративної правоздатності і, як наслідок, оригінальний адміністративно-правовий статус.

Проте, всі вищенаведені види юридичних осіб приватного права володіють і однаковою для всіх суб'єктів загальною адміністративною правоздатністю. Отже її обсяг доповнюється здатністю мати ті права, обов'язки, свободи та інтереси, котрі обумовлені їх власною оригінальною метою діяльності. Тому можна зробити висновок про існування крім загальної адміністративної правоздатності ще й іншого виду адміністративної правоздатності, котрий доповнює загальну. Вважаємо за можливе назвати її додатковою цільовою адміністративною правоздатністю.

Оскільки всі вищезазначені суб'єкти права мають оригінальний обсяг елементів правоздатності, можна зробити висновок про існування таких видів додаткової цільової адміністративної правоздатності: правоздатність громадських організацій, фондів, бірж, товарних бірж, саморегулювальних організацій професійних учасників фондового ринку, кредитних спілок, благодійних організацій, релігійних організацій, професійних спілок та їх об'єднань, торгово-промислових палат, об'єднань співвласників багатоквартирного будинку, приватних пенсійних фондів, тощо.

А оскільки отримання прибутку є основною метою діяльності таких юридичних осіб, як: господарське товариство, кооператив, приватне підприємство, дочірнє підприємство, фермерське господарство, приватний навчальний заклад, пропонуємо виділяти також цільову підприємницьку додаткову адміністративну правоздатність.

На перший погляд, вказані суб'єкти права мають рівну за обсягом адміністративну правоздатність. Однак аналіз правових конструкцій підприємницьких товариств дозволяє зробити висновок про різний обсяг адміністративної правоздатності приватного і публічного акціонерного товариства та решти підприємницьких товариств. Вказана різниця обумовлюється саме здатністю акціонерних товариств вступати в адміністративні відносини із Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку України з приводу емісії акцій. Інші організаційно-правові форми існування підприємницьких товариств такої здатності не передбачають. Отже, є підстави виділити ще один вид

додаткової адміністративної правоздатності – конструкційна правоздатність. Вона характерна для публічного та приватного акціонерних товариств і складається із здатності мати ті права, обов'язки, інтереси та свободи, що обумовлені необхідністю здійснювати емісію акцій, забезпечувати їх оборот та вступати з цього приводу у адміністративні відносини з уповноваженими державними органами. Разом з цим, акціонерні товариства, звичайно, мають і додаткову підприємницьку адміністративну правоздатність.

Чинне законодавство передбачає існування суб'єктів права, які здатні здійснювати лише один вид підприємницької діяльності. До них належать: банки, страхові компанії, аудиторські компанії, інститути спільного інвестування, торгівці цінними паперами, довірчі товариства, приватні навчальні заклади.

Отже, вони відрізняються саме за предметом діяльності. І саме він обумовлює характерну адміністративну правоздатність, а отже і оригінальний правовий статус. Наприклад, банки матимуть здатність набувати адміністративні права по відношенню до Національного банку України, натомість страхові компанії таких прав отримати не здатні. Проте вони мають здатність набувати адміністративні права та обов'язки у відносинах із Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України. Причому, обидва суб'єкта права можуть існувати в однаковій організаційно-правовій формі та мати єдину мету функціонування.

Тому предмет діяльності юридичної особи приватного права може також слугувати критерієм виділення певного виду адміністративної правоздатності. Однак це можливо лише у тому випадку, коли такий предмет діяльності виключає можливість здійснювати всі інші види підприємництва. На цій підставі можна передбачити існування додаткової предметної адміністративної правоздатності, яка складається із страхової, банківської, аудиторської, інвестиційної, довірчої, освітньої та у сфері торгівлі цінними паперами. Останню можна іменувати фондовою.

Таким чином, за своїм обсягом адміністративна правоздатність поділяється на загальну (що характерна для всіх без виключення юридичних осіб приватного права) та додаткову.

Додаткова за метою поділяється на: правоздатність громадських організацій, фондових бірж, товарних бірж, саморегульованих організацій професійних учасників фондового ринку, кредитних спілок, благодійних організацій, релігійних організацій, професійних спілок та їх об'єднань, торгово-промислових палат, об'єднань співвласників багатоквартирного будинку, приватних пенсійних фондів та підприємницьких товариств (підприємницьку). Її можна назвати додатковою цільовою адміністративною правоздатністю.

Підприємницькі товариства також можуть мати інші види додаткової адміністративної правоздатності: конструкційну та предметну. Конструкційна поділяється на додаткову конструкційну адміністративну правоздатність приватного акціонерного товариства та додаткову конструкційну адміністративну правоздатність публічного акціонерного товариства. Предметна поділяється на страхову, банківську, аудиторську, інвестиційну, довірчу, фондову та освітню додаткові предметні адміністративні правоздатності.

Одна особа здатна мати кілька вказаних видів адміністративних правоздатностей. Наприклад, комерційний банк, створений у формі публічного акціонерного товариства, матиме загальну адміністративну правоздатність, а також додаткові: підприємницьку (цільову), публічного акціонерного товариства (конструкційна) та банківську і фондову (предметні). Така сукупність правоздатностей дозволяє максимально точно визначити обсяг адміністративної правоздатності суб'єкта права, а отже визначити його правовий статус та можливість трансформації останнього.

У подальшому надзвичайно перспективною вважаємо здійснення класифікації інших елементів адміністративної правосуб'єктності.

Пасічник, А.В. Класифікація адміністративної правоздатності юридичних осіб приватного права [Текст] / А.В. Пасічник // Актуальні проблеми право творення в сучасній Україні : матеріали наук.-практ. конференції (м. Алушта, 29 квітня – 1 травня 2010 р.). – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2010. – С. 164–166.